Акцябо і навука.

Акцябрскі пераварот быў праведзены пад слаўным сьцягам марксізму і зьвязанай з апошнім класавай барацьбы. Зразумела, што расейская навука, якая ўвесь час знаходзілася ў палоне ідэалістычна-філёзофскага сьветапагляду, павінна была адгесьціся да перавароту ня толькі адмоўна, але й варожа. Пануючы ідэалізм са ўсімі яго левымі і правымі галінамі навеў прадстаўнікоў навукі ў бок ад рабочай клясы і яе ідэолёгіі. Нават тая нялічная рать вучоных, якая ідэолёгічна заставалася вернай рабочай клясе, у палітычным сэнсе адышлася далёка ад яе. Адбыўся разрыў паміж рабочаю клясаю і навукаю,—тою самаю навукаю, прадстаўнікі якой у мінулым прымалі актыўны ўдзел у асьвеце рабочай клясы, тым самым памагаючы разьвіцьцю яе клясавай самасьвядомасьці і сьветапагляду. Гэты разрыў адбіў у сабе тую глыбокую баразну, якую правяла Акцябрская рэвалюцыя паміж буржуазнымі грамадзянскімі элемэнтамі і рабочаю клясаю, якая атрымала такую вялікую сацыяльна-палітычную пабеду. Вышэйшая школа, якая была ўпярод крэпасьцю ліберальна-буржуазнага руху, скірованага проціў царызму ў імя вызваленьня народу, стала цэнтрам пасыўнай опозіцыі Акцябрскаму перавароту. Іншых адносінаў да перавароту не магло і быць, раз буржуазея так злосна адносілася да пабеды рабочай клясы. Прадстаўнікі расейскай навукі, адзетыя ў тогу акадэмічнай свабоды, аднак даволі хутка пачулі сваю адзіноту і адарванасьць ад грамадзянскіх сілаў. Не дапушчаючы раней нават і думкі аб супрацоўніцтве са студэнцтвам у акадэмічных справах і выказваючы свае актыўна-адмоўныя адносіны да ранейшых студэнцкіх пробаў у гэтым кірунку, прадстаўнікі навукі ў барацьбе за акадэмічную свабоду нечакана пастанавілі ор'ентавацца на студэнтаў і ў саюзе з апошнімі праводзіць і ажыцьцяўляць сваю пасыўную опозіцыю пад сьцягам абароны гонару і дастоінства навукі, якой, паміж іншым, ніхто і не чапаў.

На першы час інтымны саюз навукі з студэнцтвам даў з першага погляду вельмі добрыя вынікі. Акадэмічная свабода была абаронена. Паміж студэнцтвам і прадстаўнікамі навукі панавала сардэчная згода. Здавалася, што пэрспэктывы для акадэмічнай свабоды былі палепшаныя. Але хутка ільлюзіі былі разьбіты аб'ектыўным ходам падзей.

Рабоча-сялянскі урад спачатку пакінуў цэнтры акадэмічнай навукі зусім незачэпленымі, з усім іх бытам і ладам. Занятая абаронай рэвалюцыі ад нападаў на яе чужаземных і расейскіх варожых сілаў, Савецкая ўлада не магла і ня мела магчымасьці траціць сваю увагу на крэпасьці акадэмічнай навукі. І толькі пабеда над варожымі рэвалюцыі сіламі дала новай уладзе магчымасьць дакрануцца і да гэтай сьвятыні.

Першыя крокі ў гэтым напрамку былі стрэчаны лупа адмоўна. Прадстаўнікі ўлады і навукі ніяк не магаі знайсьці супольнай мовы, бо іх погляды на заданьні навукі былі процілежны. Пачалася глухая барацьба паміж Савецкай уладай і прадстаўнікамі акадэмічнай навукі.

Сталі чутны гутаркі аб гібелі навукі, вышэйшай школы. Студэнцкая маса была наэлектрызавана. Да ўсіх пачынаньняў Савецкай улады ў справе вышэйшай школы адносіны былі выразна адмоўныя, паглыбленыя яшчэ цяжкім матар'яльным становішчам дзеячоў навукі. Урэшце, трэба адзначыць, што пецярбурскія прадстаўнікі акадэмічнай навукі аказаліся больш гібкімі, чым маскоўскія дзеячы, якія адносіліся агульна адмоўна да ўсяго, што рабілася Савецкаю ўладаю. Асабліва варожа адносіліся маскоўскія дзеячы навукі да ідэй рабочых факультэтаў, але маладое і здаровае атрымала верх, пачынаньні Савецкай улады праводзіліся ў жыцьцё, і унівэрсытэцкая навука прыняла новы характар.

Як толькі зьявілася да гэтага магчымасьць, Савецкая ўлада заразжа забясьпечыла акадэмічным пайком дзеячоў навукі і тым самым дала магчымасьць ім існаваць. Ня гледзячы на цяжкія матар'яльныя і фінансавыя варункі, Савецкая ўлада давала сродкі на ўсе навуковыя досьледы. Ніколі ня было такой магчымасьці ў выяўленьні сваіх здольнасьцяў, асабліва ў сфэры натуральна матэматычных навукаў. Замежныя камандзіроўкі былі таксама пакавчыкам зьменчаных адносін да навукі. Аб гэтым жа сьведчаць шматлічныя спэцыяльныя навуковыя выданьні. Акцябр не забіў навуку, а даў ёй магутны штуршок да яе разьвіцьця. Акцябр няпрыхільна адносіўся толькі да ідэалізму і ў гэтым кірунку пачаў адкрытую барацьбу, якая мае шмат магчымасьцяў. Акцябр прыблізіў да навукі працуючыя масы, адчыніў дарогу гэнію і таленту. Навука знайшла ў Акцябры вернага рыцара, ахавіцеля яе свабоды. Толькі Акцябр даў навуцы свабоду, толькі Акцябр адчыніў шырокі горызонт свабоднай дасьледчай думцы. Але Акцябр рашуча трэбуе, каб працуючыя масы атрымалі магчымасьць заўладаць навукой і тэхнікай. Новае жыцьцё можа быць пабудавана толькі пры саюзе навукі і працы.

Праф. В. Пічэта.

25-га кастрычніка 1917-га году.

(Успаміны).

Сьцюдзёным паветрам нясе з мора... Сумуюць марскія махіны, туляцца адзін к другому мінаносцы... У гавані Гэльсінгфорсу цэлы лес мачтаў. Вецер гайдае сьцягі, зьвіняць драты. Ня шумяць машыны, ня дымяцца трубы. На палубах пуста.. Усе пахаваліся ў цёплыя куткі, вядзецца там самая звычайная гутарка мірнага часу. Скора закуе лёд залівы, стане спакайней жыцьцё. Зіма—пара спачынку.

Вось па палубе забегалі людзі...

— На сход, на сход!—крычыць старшыня судавога камітэту...

— Што гэта?.. Наконт чаго зьбіраецца сход?

Неспакой у Пецярбургу...

На сходзе выяўляецца, што ў Пецярбургу запраўды неспакой, што пачалася бойка між бальшавікамі і войскам Керанскага.

— Таварышы! — крычыць старшыня.

Гоман сьціхаецца...

Абвяшчаецца сэнс сходу.

— Трэба ісьці!—чуецца па ўсіх кутках.

Пытаньне ставіцца на галасаваньне.

Прымаецца бадай што аднагалосна.

Задымілі трубы, запарылі катлы, зашумелі машыны...

— Усе наверх, з якару здымацца!

Капітан азірнуўся наваколе, узлез на мосьцік і успокоіў, што карта ў штабе.—Ўн практычны і без карты дойдзе...

На мінаносцы «Канстантын» узьвіўся велізарны сьцяг з надпісам: «Улада Саветам».

І вось «Канстантын» і «Забіяка» вяртлява абмінулі стаячых на прыпоне, вышлі з гавані і ўзялі напрамак на Пецярбург.

Зашугаў вецер мацней, як бы жадаючы падагнаць...

Шпарка нясуцца караблі...

Велізарныя, цёмна-зялёныя хвалі з магутнай сілай нясуцца ў тым жа напрамку і павялічваюць бег караблёў...

Скрозь туман і змрок восеньскага адвячорку заблішчэлі блізкія агеньчыкі. Гэта—Пецярбург...

Падыходзім бліжэй. Чутны выстралы. Уваходзім у халодныя воды Нявы. Вось Мікалаеўскі мост. Пецярбург напоўнен нейкай глыбокай думай. Ня чутна звычайнага стуку і гамаплівага шуму. Яго замянілі стрэлы і сьвіст куляў. На Няве згуртавалася многа караблёў. На мачце Петрапаўлаўкі гарыць агонь. Гэта сыгнал, згодна якому караблі павінны будуць страляць на Зімні дварэц. Гараць агні і на мачтах караблёў.

Ад караблёў да Петрапаўлаўкі ціха, без агнёў шнырaюць маторныя лодкі. Яны развозяць загады.

З кожнага карабля робіцца высадка дабраахвотнікаў. Іх набіраецца многа. Усё часьцей і часьцей становіцца стральба і пераходзіць у беспярэрыўны гул... Што далей, усё больш пакрываецца трупамі дварцовы плац. Драўляныя баррыкады пераходзяць з рук у рукі... Караблі срыхтоўваюцца, накіраваўшы свае жорлы на Зімні дварэц, сочаць за агеньком на мачце Петрапаўлаўкі. Як толькі ён зьнікне—жорлы загамоняць...

Нечакана грукнуў залп з «Аўроры». Панясьліся яго гулкія грамавыя зыкі ў цёмную даль і далёка, далёка адазваліся рэхам...

Сьцішылася кананада на пляцы. Сьцішылася, але на момант, бо залп ня ўчыніў ніякае шкоды, апроч сполаху,—ён быў халасты...

Пачалася стральба з Петрапаўлаўкі, сапраўдная стральба. Паляцелі снарады праз Няву, гукам і сьвістам праразаючы халоднае паветра, праразваючы сьцены дварца...

У дварцы перапалох. Носяцца чуткі, што Керанскі ўцёк... Яго войска слабее. І... праз некаторы час бальшавікі заўладалі дварцом. У горадзе яшчэ дзе-ня-дзе вядзецца змаганьне... Да раніцы пануе неспакой...

На другі дзень даносяцца чуткі, што каля Гатчыны і Царскага сяла сходзяцца цёмныя вайсковыя хмары. Караблём даецца загад заняць пазыцыі. На долю «Забіякі» выпадае ісьці к сялу Рыбацкаму...

Разводзяцца мост за мостам і прапушчаюць гэтага вартаўнічага... Няпрыхільна сустрэла яго масцовае жыхарства. Многа часу патрабавалася, каб супакоіць сход яго. Але потым, даведаўшыся, што карабль на прыход чыніць шкоду, а, наадварот, асьцерагаць подступы к Пецярбургу, яны выказала сваю прыхільнасьць.

Яшчэ некалькі дзён ішло адчаеннае змаганьне у наваколіцах Пецярбургу, доўгі час ён агалашаўся гукамі канады, але ён стаў няпрыступнай фартэцыяй, над якой ужо няць гадоў красуецца чырвоны сьцяг і вітае здаровы дух Саветаў.

А. Гурло.

Пяць год.

Паўдзесятка летаў, паўдзесятка зім
Вульканамі цьвітуць на хартыі сусьвету.
Громам сыпоў гулка ўсёпабедны гымн,
Нябёсамі былі знамёны з макаўцьвету.

Проціў нас паўсталі ворагаў палкі,—
Мы чысьцілі іх сьлед вяхоткаю сталёвой.
Хвілямі і днямі йшлі мы праз вякі,—
Мы ў будучыну йшлі на сустрач долі новай.

Ком-мазоль чыгунны, мускул, як жарствяк,
Расьцёрлі на луску залочаных бажышчаў.
Шчытнай грамадою бышы раб-бядак
Будуе шчасьця гмах на сьлёзных папялішчах.

Перад помнікам Карла Маркса.

Стаіш, як валат, ты на мнагалюдным пляцу.
Сівы,—а малад ты, настаўнік і прарок.
Ты кінуў нам завет і Розуму і Працы,
І шоў па ім усьлед бядак за крокам крок.

Растоплены мэтал, выцьцё зьвяроў-машынаў
Імчаліся, як шквал, кавалі твой закон.
А літары яго—зьмяі зялезных шынаў,
А музыка яго—глыбокіх шахтаў стогн.

На гучны рог пайшоў араты задумёны.
Ён воклічы знайшоў у злучаных грудзёх.
Абшар ральлі, лугоў працiскалі пісьмёны
Завостраных плугоў, загартаваных ног.

Асілкі два зямлі—рабочы і араты
Віхурамі плылі па гмахах багачоў,
Насілі волю ўсім у жорлішчах гарматаў,
Насілі долю ўсім на вострыёх мячоў.

Пабеда расьцьвіла агнёвымі арламі,
Рацъ ворагаў лягла. Растоптан бог-упыр.
Стаіш, як велікан, магутны Маркс, над намі.
Мінуў маны туман. Ты праў, наш правадыр!

ЯСАКАР.

Маленькі фэльятон.

„Найвышэйшы радны" на Акцябрскай урачыстасьці.

«Вось табе і ўсе тут мае пляны... Ужо пятую сваю гадавіну сьвяткуе Савецкая ўлада. Ужо пяць год мы марым аб *сваёй* незалежнасьці Беларусі, але маем... усяго толькі Савецкую!... А колькі было надзей, колькі магчымасьцяў на кар'еру... «Самавызваленьне народу!».. Гэта ж любата слухаць! Толькі ўмела вазьмі лейцы ў рукі і будуй сабе жыцьцё! Будуй, будуй і будуй!!!

«Толькі ўдумацца добра: я—міністр, я—дыплёмат, я—консул... э, ды мала кім я мог бы быць пры маёй палітычнасьці?!

«Жыў бы сабе як сыр у сьмятанцы, гуляў ды весяліўся б. Вакол мяне—заможныя прыяцелі, прыгожыя кабеты; на мне—фрак, цыліндр; зда ўсіх павагаі паклоны...

«Нажыў бы сабе добры маёнтачак, кожнае лета шпацыраваў бы сабе там са сваёй шчасьліваю сямейкаю...

«Ды і рабочаму з селянінам ня блага жылося б пад маёй апекаю,—ня трэба было б ім крупіць галовамі над дзяржаўнымі справамі—я сам усё зрабіў бы за іх. Я даў бы рабочаму працу ў маёй фабрыцы, я даў бы селяніну кавалак хлеба з працы на маёй зямліцы. А чаго ім, цёмным, больш трэба?—жыві сабе, працоўны люд, песьню сьпявай!..

«А цяпер... Ну, што я цяпер?!. Набадзяўся па ўсяму сьвету, а ўрэшце жыву як сабака; сланяюся па танных харчэўнях, апрануты ў напёрты фрэнчык і нагавіцы, сяджу ўвесь дзень на нізэрпай службачцы ды яшчэ кожны мяне адважваецца абзываць таварышам... Вось табе і ўсе тут мае пляны...

«А старыя мае сябрукі... Дзе яны зараз усе?... Параганялі іх бедных куды каторага... нават і пазаганялі... Пасаджэньні, перамаўленьні, дэкларацыі, дзялёжка партфэляў»...

Гэтак марыў сябар «Беларускай Найвышэйшай Рады», узіраючыся на многалюдную працоўную грамаду, якая сабралася адсьвяткаваць Вялікі дзень свайго вызваленьня . . .

. . . .

Разьвіваліся чырвоныя сьцягі, далёка несьліся гукі духавой музыкі, магутна грымеў гімн вызваленьня працоўнай бедноты:—

Паўстань, праклятцьцем катаваны!

Паўстань, хто з голаду зачах!..»

«Твае ўзяло, ты гаспадар жыцьця»,—мігнула ў думках «Раднага.» «Сьвяткуй, а я... мне тут няма чаго рабіць...»

І «Найвышэйшы Радны», нізка схіліўшы галаву, спахмурнелы пашоў па мокрай вуліцы. «Міністр... фрак... кабеты... маёнтак... сябры»...—блукала ў яго думках . . .

. . . .

А чырвоныя сьцягі яшчэ вышэй разьвіваліся над магутнай пралетарскай грамадой, яшчэ гучней грымела музыка, абвяшчаючы Вялікі гістарычны дзень вызваленьня спрадвеку катаваных...

А—м.

Бюльлетэнь № 97 і 98

За 4, 5 і 6 лістапада 1922 году.

СТРУМЭНТ.	4 і 5 лістапада.			5 і 6 лістапада.		
	1 гадзіна дню.	9 гадз. вечара.	7 гадз. раніцы.	1 гадзіна дню.	9 гадзін вечара	7 гадзін раніцы
Барометр	731,8м/м	730,6м/м	736,8м/м	750,0м/м	736,5м/м	741,8м/м
Тэрмометр	6,0°	8,2°	9,8°	6,7°	3,4°	0,3°
Максымальны тэрмомэтр.	6,0°	8,2°	9,8°	10,2°	6,6°	3,9°
Мінімальны тэрмомэтр.	1,6°	5,8°	7,8°	6,1°	3,2°	0,0°
Вільгаць паравуючая	100%	96%	90%	90%	82%	[illegible]
Асадкі у мілімэтрах	—	—	5,4	—	—	1,0
Грунтавы тэрмомэтр на глыбіні 0,8 мэтра.	3,2°	3,2°	3,5°	3,7°	4,0°	4,3°
Грунтавы тэрмомэтр на глыбіні 0,4 мэтра.	2,1°	2,7°	3,8°	1,4°	4,6°	3,7°
	Ноччу дождж.			Днём дробны дождж.		